

DE ANDERE TAAL ALS SPIEGEL

Ik zit in tram 25 van Rotterdam Centraal naar Schiebroek, een route die ik kan dromen omdat het mij brengt naar mijn favoriete nichtje. Normaliter kijk ik uit het raam. Vandaag kan ik mijn ogen niet afhouden van de twee jongemannen die vlakbij de dichtstbijzijnde deur staan. Hun donkere huid glanst zo mooi dat het mij niet zou verbazen als ze zich elke dag met hydraterende olie insmeren. Ze dragen westerse merkkleding met een vleugje marron; een pangi, een kleurige geruite katoenen stof, is geknoopt over hun schouder. Daaronder een T-shirt, waaronder een goed gevormde borstkas schuilgaat. De pangi reikt tot net iets boven het midden van hun eveneens goed gevormde dijen, die volledig zijn bedekt met een designer jeans. Ze hebben zichtbaar lol samen want ze lachen en praten.

Ik geniet mee, al kan ik het niet verstaan. Ze praten namelijk in het Saramaccaans. Het Saramaccaans is de oudste marrontaal in Suriname; een combinatie van Engels, Portugees, Nederlands en verschillende Afrikaanse talen. Het Saramaccaans is de marrontaal met de rijkste woordenschat van Afrikaanse oorsprong. In vergelijking met de andere Surinaamse marrontalen, komt de fonologie het dichtst bij die van Afrikaanse talen.

De klanken die uit de monden van de twee jongemannen komen betoveren mij. Mijn spirit danst op het ritme. Ik heb er geen controle over. Ik word meegesleept duizenden kilometers verder, terug in de tijd naar het moment waar ik de Saramaccaanse klanken voor het eerst hoorde en zij iets in mij wakker schudden dat geduldig onder een laag stof lag te wachten. Ik was toen dertien. Tot mijn twaalfde groeide ik op in een gezinswoning in een witte woonwijk in Zoetermeer. Mijn wereld verkleurde toen ik, vlak na mijn twaalfde verjaardag, met mijn ouders naar Suriname verhuisde. Ik bevond mij echter nog steeds in een samenleving die was geïnfecteerd door de beperkte denkwijze van de inmiddels vertrokken witte kolonisator.

Mijn vader gaat graag op vakantie naar het binnenland van Suriname. Een jaar na de grote verhuizing vanuit Paramaribo maakte wij een tripje naar het dorp Atjoni in het district Sipaliwini, waar de landweg ophoudt en de Surinamerivier als waterweg het overneemt, en mensen en goederen zich over de rivier verplaatsen naar de dorpen in Boven-Suriname. Het is een komen en gaan van boten en korjalen - van de dorpen naar Atjoni en van Atjoni naar de dorpen. Atjoni is hiermee een belangrijk knooppunt tussen Paramaribo en Boven-Suriname.

Als dertienjarig zwart meisje, geboren en getogen in een witte wereld, keek ik mijn ogen uit in Atjoni: de Surinamerivier had een cola kleur, de oever van de rivier was beschilderd met korjalen in kleurrijke kleuren, het groen van het regenwoud op de achtergrond én de levendige en bruisende energie van het komen en gaan van mensen en goederen maakte het schilderij compleet. Het schilderij Atjoni bevond zich buiten mijn bestaande referentiekader, zoals Atjoni zich aan het einde van de landweg bevindt. Als je nooit naar het einde gaat, onthoud je jezelf van nieuwe ontdekkingen, leerde ik op dat moment. Want in Atjoni hoorde ik voor het eerst de melodieuze en ritmische klanken van het Saramaccaans. Ze beroerden mijn geest. Ze schudden iets los wat niet eerder in de witte woonwijk in Zoetermeer noch in Paramaribo was wakker geschud. Het Saramaccaans herinnerde mij aan een ver verleden wat een wezenlijk onderdeel van mij vormt. Ik kon mijn vinger er niet opleggen, maar ik voelde het diep van binnen. Die dag in Atjoni begon ik mijn zwart zijn beter te begrijpen. Wat ik daar en in andere Saramaccaanse dorpen ervaarde, was dat er niets onbeschaafd of primitief is aan mensen die in het oerwoud in hutten of houten huisjes wonen en die hun kleren, pannen en zichzelf in de rivier wassen. In hen huist eeuwenoude wijsheid én kennis van de natuur.

Gedurende mijn pubertijd zei mijn moeder regelmatig: “In een vorig leven was je een marron of ingi (Surinaams voor de oorspronkelijke bewoners van de Amerika’s en Caraïben). Jij komt uit het oerwoud.” De Saramaccaanse klanken resoneren dusdanig, dat ik instinctief weet dat iets in mij zich ooit op een vergelijkbare manier in het bos heeft geuit. Daarnaast is mijn voorliefde voor een simpel leven, de natuur, traditionele kunst en mijn affiniteit met eeuwenoude wijsheid nog steeds aanwezig. Tegelijkertijd wist ik als tiener al dat het oerwoud in dit leven niet meer mijn thuis zou zijn. In de toekomst zou ik verder reizen, weg uit mijn vaderland, Suriname, terug naar mijn geboorteland, Nederland.

Na zes jaar in Paramaribo dichtbij het tropische regenwoud gewoond te hebben, keerde ik op mijn achttiende terug naar Nederland. Mijn nieuwe woonplaats werd Rotterdam. Treingeluiden in plaats van tjirpende krekels, beton in plaats van de geur van een weelde aan groen. Ik kon niet aarden; geen wortel schieten in de bebouwde kom. Mijn vaderland heeft mij veranderd! Zo kaal als de takken van de bomen op een winterse dag, zo leeg voelde ik mij van binnen in de Nederlandse samenleving die altijd op volle toeren draait en waar men het in het nieuws en in de vele praatprogramma’s vaak over de economie en allochtonen heeft. Men spreekt in mijn geboorteland weliswaar mijn moedertaal, maar het is toch een andere taal. Het

is hard, eurocentrisch en negatieve opinies over mensen met een niet-westerse afkomst worden onderbouwd met argumenten en cijfers. Ik miste warmte en menselijkheid. Het werd mij al gauw duidelijk dat ik mij als zwarte vrouw moest aanpassen aan de heersende norm, al week ik door mijn huidskleur en haar bij voorbaat al af van die norm. Ik bleef mij verbazen dat ik ondanks de gemeenschappelijk geschiedenis van Nederland en Suriname telkens moest uitleggen hoe het zat en zit, dat we broer en zus zijn. Ik ontdekte dat de witte meerderheid niet echt luistert naar het verhaal van Nederlanders met een niet-westerse achtergrond als dat niet in het eurocentrische narratief past. Door mijn ervaringen in mijn geboorteland kwam ik tot de conclusie dat het een zwakte is als men de dingen alleen in perspectief plaatst vanuit de eigen taal, cultuur, etniciteit en nationale identiteit. Het beperkt het referentiekader, als mens ben je niet in staat om je te verplaatsen in andersdenkenden, andersgelovigen en mensen met een culturele achtergrond die ver van je bed staat. Ik verbaas me dan ook dat in een land als Nederland, een multiculturele samenleving, het hebben van interculturele competenties nog geen speerpunt, maar een bijzaak is. Kunnen we op deze manier mensen die van de norm afwijken ooit volledig zien?

De Saramaccaanse jongens stappen uit de tram. Ik reis verder en bedenk me: ook al versta ik geen woord Saramaccaans, door mij open te stellen voor de klanken ben ik mijzelf beter gaan begrijpen en heb ik een glimp gekregen van zowel mijn verleden als mijn toekomst. Taal is meer dan een instrument. Er huist een enorme rijkdom in. Taal is een resonantie van een groep mensen die onderdeel uitmaken van een bepaalde cultuur met bijbehorende gewoonten. Taal is springlevend en blijft zich ontwikkelen. Dat het Surinaamse woord *mattie*, dat kameraad betekent, is opgenomen in de Dikke Van Dale is een teken dat wij ons in Nederland verder ontwikkelen door ‘andere’ invloeden.

Wanneer we ons openstellen voor een andere taal, slaan we een brug naar een andere wereld. Een wereld die wij misschien niet kennen of begrijpen, maar die een manifestatie is van een andere manier van leven. Het ‘vreemde’ is een spiegel die ons twee dingen toont: wie wij zijn én de diversiteit aan mogelijkheden die we als mensen tot onze beschikking hebben om het leven in te richten.